

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА ЛЬВІВЩИНІ

У період реформування земельних відносин в Україні важливою і складною є проблема аграрного землекористування. Актуальність її зумовлена нераціональним використанням земельних ресурсів, погіршенням їх екологічного стану. Земельні ресурси Львівщини, як і України в цілому знаходяться в межах різноманітних ландшафтів (гірських, передгірських, рівнинних) і є землеволодіннями різних форм власності, що в значній мірі ускладнює цю проблему.

Проблемі раціонального землекористування приділяється значна увага в працях В.В. Медведєва та Т.М. Лактіонова, 1998 р., Г.І. Швєбса, 1988 р., Л.О. Шашули, 2001 р., та ін.

На сучасному етапі надзвичайно загострюються екологічні аспекти землекористування як в Україні, так і у Львівській області зокрема. Більшість екологічних негараздів, пов'язаних з використанням земельних ресурсів, мають природну основу, однак їх активізація зумовлена не стільки ритмікою (циклічністю) природних явищ, скільки антропогенним впливом, точніше – наслідками нерозважливого господарювання, орієнтованого не на перспективу, а на сьогоденну віддачу.

Значна розораність сільськогосподарських угідь і розчленування території сприяють розвитку ерозійних процесів на території області. А це призводить до постійного скорочення площ сільськогосподарських угідь, і особливо ріллі. На ерозійно-небезпечних землях кожен рік не дозбирається значна частка врожаю сільськогосподарських культур. Одним з головних факторів водної ерозії є рельєф.

В області 70% сільськогосподарських угідь розміщено на схилах крутизною 2°. Значна частина (20%) розміщена на схилах крутизною 2...5°. Ще приблизно 10% займають землі на схилах крутизною 5...15°. І сільськогосподарські землі, що знаходяться на схилах крутизною більше 15° займають до 1%. Лише в окремих районах сільськогосподарські угіддя, що знаходяться на схилах крутизною більше 15° займають більше 15% (17,48% - в Сколівському районі).

Крупномасштабне обстеження ґрунтів, проведене в 1957 – 1961 рр., виявило на території області 34,9% еродованих сільськогосподарських угідь. Еродовані орні землі склали 27%, з них середньо і сильно еродовані – 7,8%. Кількість еродованих орних земель за 20 років збільшилась на 5%, а середньо і сильно еродованих – на 3,9%.

Щорічно з кожного гектара ріллі в середньому виноситься ерозією біля 24 т. дрібнозему. Загальний винос дрібнозему з орних земель області складає 21,6 млн. т, в яких міститься біля 1 млн. т гумусу [2].

Другий за поширенням (після ерозії) екологічний аспект землекористування у Львівській області пов'язаний із інтенсивним забрудненням ґрунтів, яке виникає внаслідок господарської діяльності людини, причому діяльності, далеко не завжди безпосередньо пов'язаної з експлуатацією земельних ресурсів. Основні напрямки забруднення ґрунтів, які підлягають постійному польовому і лабораторному контролю, визначаються нагромадженням у ґрунтового покриві залишків засобів захисту рослин, мінеральних добрив та важких металів [3].

Окрема специфічна проблема пов'язана з масовим радіонуклідним забрудненням ґрунтів внаслідок Чорнобильської катастрофи (головним чином цезієм-137, меншою мірою – стронцієм-90).

Рис. 1 Сільськогосподарські угіддя Львівської області

Серед екологічних ускладнень, пов'язаних із земельними ресурсами України та Львівської області зокрема, відзначимо також процеси засолення та вторинного заболочування ґрунтів.

За таких умов загальну уяву про екологічну стійкість земельних ресурсів Львівської області можна скласти на основі порівняння кількісних (площинних) показників різних типів сільськогосподарських угідь. При цьому виходять з того, що найбільш нестійкими (в екологічному розумінні) угіддями виступають орні землі, в той час як сіножаті, пасовища, ліси, чагарники, болота розглядаються як умовно стабільні угіддя. Отже, показником екологічної стійкості ґрунтів (ПЕСГ) може виступати відношення умовно стабільних угідь до площі орних земель.

Вищою екологічною стійкістю відрізняються земельні ресурси південних, північних та східних районів Львівщини (більше 1), в той час, як найбільш вразливі території зосереджені на заході та в центрі області.

Останніми роками в області намітилась чітка тенденція до збільшення площ дефляційно небезпечних земель. Зараз вона становить 223,9 тис. га.

Значного поширення на території області набули процеси перезволоження і заболочення ґрунтів, які спричинені високим рівнем ґрунтових вод та великою кількістю атмосферних опадів. Станом на 1.01.2002р. площа перезволожених угідь склала 191,8 тис. га, заболочених – 75 тис. га.

Обмежуючим чинником використання сільськогосподарських угідь, який знижує їх продуктивність, утруднює обробіток – є кам'янистість, яка визначається наявністю валунно-кам'яного матеріалу у ґрунтовому шарі на глибині до 50 см.

Загальна площа кам'янистих сільськогосподарських угідь у межах області складає 11,8 тис. га, в тому числі ріллі – 9,4 тис. га. Львівська область – це землеробська область, для якої сільськогосподарське землекористування є основним видом використання земельних ресурсів. Про це говорить і сільськогосподарська освоєність області – 58,1%.

Рівень сільськогосподарської освоєності у більшості районів високий і становить 60-79% (Буський, Породецький, Жидачівський, Жовківський, Золочівський, Кам'янка-Бузький, Мостиський, Перемишлянський, Пустомитівський, Радехівський, Самбірський, Сокальський райони). Найнижчий рівень сільськогосподарської освоєності у Сколівському (23,53%), Яворівському (42,78%), Старосамбірському (49,27%).

Сам рівень сільськогосподарської освоєності залежить від площі сільськогосподарських угідь. Чим більша площа сільськогосподарських угідь, а в їх структурі ріллі, тим більший коефіцієнт освоєності. В загальному рівень сільськогосподарської освоєності області – середній. Основу земельного фонду Львівської області становлять сільськогосподарські угіддя (1270776,3 га). Вони в межах кожного району складають більше 50% від всієї площі.

В структурі сільськогосподарських угідь області найбільшу частку займає рілля (50-60%), що свідчить про високу розораність території. Найбільша частка її в структурі сільськогосподарських угідь Мостиського, Пустомитівського, Стрийського, Радехівського, Кам'янка-Бузького районів (більше 66%), найменша (менше 50%) – у Сколівському та Турківському районах, що пов'язано з особливостями географічного положення та рельєфу цих районів (Рис. 1).

Література

1. Державна програма захисту земель України від водної та вітрової ерозії, інших видів деградації земель на 1996 – 2010рр. – К.: Держкомзем України, 1996. – 81 с.
2. Екологія Львівщини – 2003. – Львів: в-во „СПОЛОМ”, 2004. – 80 с.
3. Іващук М. Земля як використовуємо її? \ Рада. - 2003 № 9. С 2-10.
4. Пріоритети екологічної політики Львівщини. – Львів: в-во „СПОЛОМ”, 2004. – 20 с.

Summary:

Pytylyak M. V., Pytylyak M.R., Ostashevskaya H.M.: ECOLOGICAL ASPECTS OF AGRICULTURAL OPTIMIZATION IN LVIV REGION